

Voorwoord

Het is alweer een tijdje geleden, de coronacrisis. Ineens was het heel stil op straat. Er vielen mij als fietser en wandelaar in Amsterdam en elders dingen op, op gevels, op trottoirs, op brugleuningen en wat dies meer zij, die normaal in de toeristendrukke niet opvallen. Het leek me leuk op Facebook foto's te plaatsen van gevelstenen, plaquettes en andere ornamenten die je normaal niet ziet. En dan niet zomaar een mooie gevelversiering, maar een steen of plaquette met de naam van een bekend of minder bekend persoon in een ver of recent verleden.

Zo kwam het dat ik tussen maart 2020 en augustus 2022 stukjes met als titel 'Hier woonde en werkte...', 'Hier schreef...', of 'Hier werd geboren...' op Facebook zette. Ik zette daar informatie bij met informatie over die vroegere bewoner of bewoonster, de tijd waarin hij of zij leefde enzovoort. Zo passeerde in ruim twee jaar een scala van uiteenlopende plimage de revue, variërend van Rijk de Gooijer en Miep Diekmann via Johnny Hoes, Etty Hillesum, Karl Marx, Edgar Cairo en Theo Thijssen tot Spinoza, Marten Toonder, Rembrandt en Hugo de Groot. Eind 2022 maakte ik een selectie van negentig (van de 123) van deze Facebook-biografietjes voor een boek met als titel *Hier woonde en werkte...* De reacties, zowel van mensen met een Facebook-account als niet Facebookers, waren enthousiast.

Daarom heb ik sinds die tijd op Facebook de reeks voortgezet. Inmiddels zijn het er alweer ruim 20. Samen met de 33 die ik nog had, zie boven, maakt dat 55. Dat leek me mooi voor een vervolg: *Hier woonde en werkte ... deel II*.

In dit nieuwe boek ook weer een diverse verzameling bekende en minder bekende personen, van Cornelis Lely en Gerrit van der Veen via Bet van Beeren, Johannes Vermeer, Tjalie Robinson, Roemer Visscher en zijn dochters tot Fanny Blankers Koen, Hildo Krop, Gisele d'Ailly, Peter Schat, Gerard Reve en Simon Vestdijk, met foto's van de panden waar ze woonden, werkten, geboren werden, stierven. In veel gevallen heb ik de informatie van de Facebookstukjes aangevuld en bovendien heb ik óók stukjes opgenomen die niet op Facebook hebben gestaan, zoals de laatstgenoemden.

Hans Huijboom

41 Margaretha Zelle

Hier woonde en werkte ... tot haar dertiende, **Margaretha Zelle** ofwel Mata Hari, Kelders 33, Leeuwarden. Jaren geleden een veel gekozen (net als 'Heksen', 'Vikingen' en 'Napoleon') onderwerp voor een geschiedeniswerkstuk. De hoeden- en pettenwinkel in het pand waar ze geboren is, liep bijna tien jaar geleden rook- en waterschade op bij een brand in belendende percelen. Jarenlang was het een rotte kies in de gevelwand, maar sinds vorig jaar is er op initiatief van Milano Menswear ertegenover, het Mata Hari Belevingscentrum, met memorabilia van Mata Hari (o.a. een kopie van haar plakboek) op de begane grond weer een hoeden- en pettenwinkel! En je kunt er koffie of theedrinken met een Mata Hari gebakje of bonbon en ondertussen naar een doorlopende presentatie van de geschiedenis van Mata Hari op een groot scherm te kijken.

Het verhaal van Mata Hari is algemeen bekend. Toch maar even in het kort: Margaretha werd in dit pand dus geboren, ze ging hier in Leeuwarden naar school (lagere school, MMS), maar toen haar vader failliet ging, verhuisde Grietje zoals ze toen genoemd werd, naar Leiden voor een opleiding tot kleuterleidster. Op haar achttiende trouwde ze met de KNIL-kapitein Rudolph MacLeod. Zo kwam ze in Indië terecht, waar ze onder de indruk raakte van de oosterse cultuur, met name de dans. Grietje trad toen af en toe op onder de naam 'Mata Hari'. Dat alles was uiteraard niet bevorderlijk voor de huwelijksrelatie. Het paar keerde terug naar Nederland en nog datzelfde jaar volgde de scheiding.

Grietje wilde de wijde wereld in. Dat was toen Parijs. Ze had in haar schooltijd (pa was toen nog niet failliet) privélessen Frans, Duits en Engels gekregen. In de Franse hoofdstad ging ze vanaf 1905 ook weer optreden als Mata Hari. Ze had zo'n succes dat ze ook uitnodigingen voor optredens kreeg vanuit andere Europese steden.

Vlak na het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog reisde ze van een optreden in Berlijn naar Den Haag. Daar werd ze als agent H21 geworven door de Duitse inlichtingendienst. In mei 1916 vertrok zij weer naar Frankrijk, waar zij haar diensten aan de Franse inlichtingendienst aanbood. De Fransen verdachten haar echter van spionage voor de Duitsers. Op 13 februari 1917 werd ze gearresteerd, en na een uitgebreid onderzoek werd zij door een militair

gerechtshof ter dood veroordeeld. Een verzoek om gratie van het Nederlandse ministerie van Buitenlandse Zaken werd afgewezen en op 15 oktober 1917 werd ze doodgeschoten. Toen honderd jaar na haar executie de archieven opengingen, bleek dat het bewijsmateriaal flinterdun was, ze had wel inlichtingen overgebracht (die meestal irrelevant of onjuist bleken), ze sprak talen, versierde mannen bij de vleet, leidde een luxeleventje, en dat terwijl de legerleiding in dat jaar 1917 de grootste moeite had met desertie en opstand bij de soldaten in de blubber van de loopgraven... Dus barbertje moest hangen.

<https://mataharileeuwarden.nl/geboortehuis/>

<http://mijnmatahari.com/?p=621>